

Alkalisch laagveen (H7230)

Verkorte naam: Kalkmoerassen

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Het habitatype betreft veenvormende begroeiingen van kleine zeggen, andere schijngrassen en slaapmossen in basenrijke kwelmilieus. De meeste van deze kalkmoerassen zijn gelegen op de flanken van beekdalen en maken deel uit van het oorspronggebied van de beek. Ze komen ook wel voor in kwelzones op de overgang van hogere (pleistocene) zandgronden naar het rivierengebied.

De basenminnende begroeiingen van dit habitatype komen in het riviergebied lokaal bovendien voor op zandige plekken, in duinvalleiachtige laagten. Daar treedt bij hoge rivierwaterstanden toestroom op van basenrijk grondwater, terwijl de plekken in de zomer sterk uitdrogen.

Veevorming vindt hier niet plaats.

Meestal zijn de begroeiingen van dit habitatype H7230 te herkennen aan een hoog aandeel aan bepaalde kleine zeggen en veenvorming. Veevorming hoeft echter niet op te treden. In sommige brongebieden met kwel spoelt het organisch materiaal weg en vormt zich geen veen. Onder dergelijke omstandigheden kan zich eventueel in het kalkmoeras van dit habitatype kalktuf vormen, maar dit gebeurt zelden.

Afgezien van veenvorming, zijn de kalkmoerassen te herkennen aan het voorkomen van bepaalde basenminnende soorten zoals parnassia (*Parnassia palustris*) en tweehuizige zegge (*Carex dioica*). Als deze typische soorten (met name van het verbond *Caricion davallianae*) ontbreken en er geen veenvorming is, hoort een begroeiing niet bij habitatype H7230⁴⁴.

De zeggenbegroeiingen van de kalkmoerassen van type H7230 vertonen veel floristische overeenkomst met blauwgraslanden van habitatype H6410. De begroeiingen van type H7230 onderscheiden zich daarvan door dominantie van kleine zeggen, een hogere bedekking van slaapmossen en een lager aandeel van typische graslandsoorten. Ten dele zijn dat meer algemene graslandsoorten (van de klasse *Molinio-Arrhenatheretea*). Maar ook het aandeel van blauwgraslandsoorten, en met name de bedekking van Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*) is lager. Blauwgraslanden in een andere landschappelijke context dan hierboven is beschreven, worden gerekend tot habitatype H6410.

Het habitatype heeft dus betrekking op een complex van plantengemeenschappen en verschillende verbonden. Toch wordt hier geen indeling in subtypen gehanteerd, enerzijds omdat het aantal locaties van het habitatype in ons land zeer gering is. Anderzijds omdat de begroeiingen van beide verbonden veelal mozaïeken vormen.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen die behoren tot de (sub)associatie *Campylio-Caricetum dioicae* (9Ba2), *Equiseto variegati-Salicetum repentis* (9Ba5), *Cirsio dissecti-Molinietum parnassietosum* (16Aa1d), of begroeiingen van het *Angelico-Cirsietum oleracei* dan wel overgangen tussen *Caricion davallianae*, *Junco-Molinion* en/of *Calthion palustris*, waarin *Carex flava* en/of *Carex lepidocarpa* voorkomen.

Rompgemeenschappen van het verbond *Caricion davallianae* en weidebronnen die in mozaïek voorkomen met bovenstaande begroeiingen worden eveneens tot het habitatype gerekend.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit	Voorwaarde
7230	09BA02	<i>Campylio-Caricetum dioicae</i>	goed	

⁴⁴ Lokaal komen bult-slenk-patronen voor met *Junco-Molinion*-soorten op de bulten en *Caricion davallianae*-soorten in de slenken.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit	Voorwaarde
7230	09BA05	<i>Equiseto variegati-Salicetum repentis</i>	goed	
7230	16AA/16AB of 09	vegetaties met <i>C. davalliana</i> , <i>Carex flava</i> of <i>C. lepidocarpa</i>	goed	2
7230	16AA01B	<i>Cirsio dissecti-Molinietum typicum</i>	goed	3
7230	16AA01C	<i>Cirsio dissecti-Molinietum peucedanetosum</i>	goed	3
7230	16AA01D	<i>Cirsio dissecti-Molinietum parnassietosum</i>	goed	3
7230	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	matig	2

Relatief belang in Europa: groot

Binnen Nederland behoort het kalkmoeras van dit habitatype tot de zeer soortenrijke, kwetsbare, zeldzame en bedreigde ecosystemen.

3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Hooibeheer (jaarlijks maaien en afvoeren);
- Constante toevoer van basenrijk kwelwater;
- Goed ontwikkelde moslaag met dominantie van slaapmossen (> 30%);
- Veenvorming of kalktufsteenvorming;
- Dominantie van schijngrassen (met name *Carex* en *Eleocharis*);
- Hoge soortenrijkdom (> 20 soorten/m²);
- Opslag van struwelen en bomen is beperkt < 5%;
- Geen dominantie van grassen als pijpenstrootje, borstelgras, hennegras, moerasstruisgras of gestreepte witbol.

4. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het areaal van het habitatype in ons land omvat de beekdalen van de hogere zandgronden met de aangrenzende, door kwel gevoede gebieden (waaronder de Gelderse Vallei) en het Zuid-Limburgse heuvelland.

Huidig voorkomen en Natura 2000: De oppervlakte aan goed ontwikkeld kalkmoeras bedraagt naar schatting nog geen 10 ha. Goed ontwikkelde voorbeelden komen onder andere voor in Springendal en Dal van de Mosbeek (Mosbeek, Hazelbekke) (45), Lemselermaten (48) en Geleenbeekdal (Kathagerbeemden) (154).

Buiten het Natura 2000-netwerk bevinden zich nog voorbeelden in de Grote Moost (onder invloed van kanaalkwel), in het Meeuwenkampje in de Gelderse vallei, en in de Eelder-Peizermaten en het Lieverense Diep.

H7230 kalkmoerassen: relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Geleenbeekdal	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Lemselermaten	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Springendal & Dal van de Mosbeek	++	++	(1) Opp. >15% én bijzondere kwaliteit (2) bijzondere kwaliteit
Boddenbroek	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Elperstroomgebied	+	++	(1) Opp. > 15% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Langstraat	+	++	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar >15%
Stelkampsveld	+	+	(1) Opp. 2-15%
Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Bruuk	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) uitbreiding opp. naar 2-15%
Willinks Weust	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) uitbreiding opp. naar 2-15%
Binnenveld	-	++	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) uitbreiding opp. naar >15%
Geuldal	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: In oppervlakte en verspreiding is het type in de loop van de 20e eeuw sterk achteruitgegaan. (De verspreiding van de associatie *Campylio-Caricetum dioicae* is afgenomen van 32 uurhokken voor 1975 naar 6 uurhokken na 1975). Deze sterke achteruitgang heeft uiteraard consequenties gehad voor de soortensamenstelling. Een aantal typische soorten is nog maar van één of enkele plaatsen in ons land bekend, zoals vetblad, breed wollegras, tweehuizige zegge, gele zegge en schubzegge. Enkele soorten, knopbies, grote muggenorchtis en groenknolorchtis zijn vrijwel of volledig uit het habitatype verdwenen.

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2004 zijn op verschillende locaties maatregelen genomen om het habitatype uit te breiden of te herstellen. Dit heeft plaatselijk succes gehad, zoals in het Dal van de Mosbeek en in de Lemselermaten. In de Lemselermaten heeft het type zich vanuit de nog aanwezige restanten weten uit te breiden na het verwijderen van nabijgelegen Elzenbroekbos.

In andere gebieden zijn de vooruitzichten voor behoud op langere termijn echter nog steeds ongunstig doordat de hydrologische condities niet optimaal zijn. In het Kathagerbeemden lijkt het type steeds meer te verzuigen door een te kort schietend maaibeheer.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig
Het areaal is in de loop van de 20^e eeuw flink uitgedund en geslonken.

Beoordelingsaspect oppervlakte: zeer ongunstig
De oppervlakte is in de loop van de 20^e eeuw sterk achteruitgegaan.

Beoordelingsaspect kwaliteit: zeer ongunstig

1. Typische soorten: In de loop van de 20^e eeuw is een klein aantal voor het habitatype typische soorten uit ons land verdwenen. Bovendien is een aantal soorten uit de vertegenwoordigers van het type verdwenen en is een groot aantal typische soorten steeds meer in verspreiding achteruitgegaan.

2. Structuur en functie: Het type staat nog steeds op veel locaties onder druk door verdroging, vermessing of ontoereikend beheer. Zo zorgt een dicht nabij de locatie in het Dal van de Mosbeek gelegen maisakker voor problemen. De kweldruk is in Groot zandbrink zodanig afgenomen dat het type verdwijnt. Verruiging van het type vindt in de Kathagerbeemden plaats als gevolg van te geringe afvoer van strooisel.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Voor het behoud van het habitatype op lange termijn zijn de omstandigheden niet gunstig. Het aantal vindplaatsen van veel typische soorten is uiterst gering, zodat voor hun voortbestaan

gevreesd moet worden. Voor herstel is in veel gevallen een verhoging van de grondwaterstanden in de omgeving noodzakelijk (met meer toestroom en minder snelle drainage). Een dergelijke vernatting stuit momenteel op veel plaatsen op weerstand in samenhang met landbouwkundige belangen van buurtbewoners. Of vernatting is in samenhang met een plaatsvindende grondwaterwinning voor drinkwater moeilijk te realiseren. Toch is het perspectief op dit moment iets beter dan enige jaren geleden, omdat er een aantal successen zijn geboekt in de vorm van uitbreiding of herstel van kalkmoeras (Boddenbroek, Lemselermaten).

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding van het habitatype is een verspreiding vereist van goed ontwikkelde vormen over minimaal 20 uurhokken. Er worden hier geen eisen gesteld ten aanzien van de oppervlakte. Minimaal 85% van de typische soorten dient in een gunstige staat van instandhouding te verkeren.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Oppervlakte	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Kwaliteit	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomst	zeer ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Hofstra, J. (1993). Over enkele *Caricion davallianae*-gemeenschappen van het Pleistoceen. Stratiotes 7: 3-25